Lietas Nr. A420642411
Lietas arhīva Nr. AA43-1086-16/13

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2016.gada 29.janvārī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente S.Kanenberga,
tiesneses D.Makarova un I.Višķere

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, sakarā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 11.oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – aģentūra) Jelgavas reģionālajā nodaļā 2010.gada 1.decembrī saņemts pieteicējas /pers. A/ iesniegums, kurā lūgts piešķirt vecuma pensiju no 2010.gada 19.novembra pēc atvieglotiem noteikumiem kā bērna invalīda kopš bērnības mātei.

Ar aģentūras Jelgavas reģionālās nodaļas inspektores 2011.gada 7.janvāra lēmumu Nr.318 nolemts atteikt pieteicējai piešķirt pensiju ar atvieglotiem noteikumiem, jo līdz astoņu gadu vecumam nav aprūpēts bērns invalīds.

Nepiekrītot minētajam lēmumam, pieteicēja to apstrīdēja.

[2] Ar aģentūras direktores 2011.gada 3.oktobra lēmumu Nr.11-8/11625 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) nolemts atteikt pieteicējai piešķirt vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem, jo ar dokumentiem nav pierādīts, ka viņa ir aprūpējusi bērnu invalīdu līdz astoņu gadu vecumam.

Pārsūdzētajā lēmumā norādīts, ka atbilstoši likuma „Par valsts pensijām" normām, lai personai rastos tiesības uz vecuma pensiju, jāpastāv priekšnosacījumam – personai bija jāaprūpē bērns, kurš bija atzīts par invalīdu līdz astoņu gadu vecumam. Pieteicējas bērns /pers. B/ ir atzīts par invalīdu no bērnības 1990.gada 27.decembrī, t.i., 13 gadu vecumā. Pieteicējas iesniegtie dokumenti neapliecina to, ka /pers. B/ bija atzīts par invalīdu līdz astoņu gadu vecumam.

[3] Administratīvajā rajona tiesā 2011.gada 4.novembrī saņemts pieteicējas pieteikums. Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2011.gada 9.novembra lēmumu pieņemts pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru uzdotu aģentūrai piešķirt pieteicējai vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem.

Pieteikumā norādīts turpmāk minētais.

[3.1] Pieteicējas dēls /pers. B/ atzīts par invalīdu no bērnības 1990.gada 27.decembrī.

Darba ekspertīzes ārstu komisija 1993.gada 3.septembrī /pers. B/ piešķīra 3.grupas invaliditātes grupu – invaliditāte no bērnības bez atkārtotas pārbaudes, norādot diagnozi – kurlmēms. Līdz divu gadu vecumam pieteicējas dēls attīstījās atbilstoši vecumam, bet divu gadu vecumā pieteicējas dēlam ievēroja valodas attīstības un dzirdes problēmas, tāpēc bērns regulāri konsultējās pie dzirdes speciālistiem. Pieteicējas dēls tika norīkots un apmeklēja Rīgas pilsētas specializēto 163.bērnudārzu, kas ir domāts vājdzirdīgiem un nedzirdīgiem bērniem.

[3.2] Saskaņā ar LPSR republikāniskās medicīniski pedagoģiskās komisijas lēmumu un Rīgas nedzirdīgo bērnu internātpamatskolas direktores 1983.gada 29.augusta pavēli Nr.4 2 /pers. B/ tika ieskaitīts šajā specializētajā skolā, kur sekmīgi mācījās un pabeidza 12 klases.

Veseli bērni bez būtiskām dzirdes problēmām minētajā skolā netika uzņemti.

[3.3] Aģentūra neprecīzi tulko tiesību normas, proti, likuma „Par valsts pensijām" tiesiskais regulējums liek konstatēt faktus, ka pieteicējai ir bijis bērns – invalīds un bērns ir nodzīvojis, kā arī aprūpēts no pieteicējas puses vismaz līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai. Pieteicēja nepiekrīt iestādes izvirzītajam viedoklim, ka medicīniskajam atzinumam ir bijis jābūt līdz astoņu gadu sasniegšanai, jo par invalīdu pieteicējas dēls ir atzīts no bērnības, nevis no slēdziena pieņemšanas laika. Neviens normatīvais akts pieteicējai neuzlika par pienākumu pieprasīt mediķiem izsniegt slēdzienu par faktu, ka pieteicējas dēls ir bērns – invalīds līdz astoņu gadu sasniegšanai.

[3.4] Pieteicēja vēlas, lai tiesa konstatētu faktu, ka /pers. B/ invaliditāte no bērnības ir iestājusies līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai, jo minētais fakts ir par pamatu vecuma pensijas saņemšanai ar atvieglotiem noteikumiem.

[4] Administratīvajā rajona tiesā saņemts aģentūras rakstveida paskaidrojums, ka pieteikumu neatzīst.

Paskaidrojumā papildus norādīts turpmāk minētais.

[4.1] Saskaņā ar medicīnisko slēdzienu /pers. B/ atzīts par invalīdu no bērnības 1990.gada 27.decembrī, t.i., 13 gadu vecumā. Cēlonis „invaliditāte no bērnības" nesniedz pietiekamu informāciju par to, kādā vecumā invaliditāte ir iegūta. Šāds cēlonis var būt norādīts arī tad, ja invaliditāte iegūta jau pirmajā dzīves gadā vai arī radusies tikai 10 gadu vecumā. Personai ir tiesības uz vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem (57,5 gadu vecumā) tikai tad, ja ir pierādīts, ka personas bērns ir atzīts par invalīdu līdz 8 gadu vecuma sasniegšanai.

[4.2] Laika periodā no 1979.gada 14.decembra līdz 1980.gada 4.oktobrim bērna invalīda statusu apliecināja medicīniskais slēdziens, kas bija izdots saskaņā ar PSRS Veselības aizsardzības ministrijas 1979.gada 14.decembra pavēli Nr.1265 „Kārtība, kādā tiek izsniegts medicīniskais slēdziens bērnam invalīdam līdz 16 gadu vecumam". Savukārt laika periodā no 1980.gada 4.oktobra līdz 1990.gada 17.septembrim bērna invalīda statusu apliecinošam medicīniskajam slēdzienam tika izmantota ar PSRS Veselības aizsardzības ministrijas 1980.gada 4.oktobra pavēli Nr.1030 „Par formu sākotnējai medicīniskās dokumentācijas apstiprināšanai veselības aizsardzības iestādēs" apstiprinātā medicīniska slēdziena veidlapa N080/y.

[4.3] Konkrētajā gadījumā lietā nozīmīgu faktu noskaidrošanai ir nepieciešamas speciālas zināšanas, līdz ar to jāpieaicina Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija (turpmāk - komisija) atzinuma sniegšanai, lai konstatētu juridisko faktu, ka pieteicējas dēls līdz astoņu gadu vecumam ir atzīstams par invalīdu.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 11.oktobra spriedumu pieteikums apmierināts, konstatēts, ka /pers. B/ invaliditāte radās pirms astoņu gadu vecuma sasniegšanas un uzdots aģentūrai izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru piešķirtu vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem no 2010.gada 19.novembra.

Spriedumā norādīts turpmāk minētais.

[5.1] Tiesa konstatēja, ka lietā nav strīda par to, ka pieteicējas dēls /pers. B/ 1990.gada 27.decembrī, t.i., 13 gadu vecumā, ar medicīnisko slēdzienu atzīts par bērnu invalīdu no bērnības līdz 16 gadu vecumam (ar saslimšanu: vājdzirdīgs) (*lietas 23. - 24.lapa (krievu valodā)*).

[5.2] Tiesa konstatēja, ka likuma „Par valsts pensijām" 11.panta ceturtā daļa kā priekšnoteikumu pensijas piešķiršanai izvirza to, lai persona būtu aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu. Ne šajā likumā, ne arī kādā citā normatīvā aktā nav noteikts, kā konstatēt to, ka persona aprūpējusi bērnu invalīdu.

Tiesa uzskatīja, ka nav pamata šo normu interpretēt formāli un uzskatīt, ka tiesības uz pensiju, pamatojoties uz šo normu, ir tikai tām personām, kuras aprūpējušas līdz astoņu gadu vecumam bērnu, kurš par invalīdu ar kompetentas institūcijas atzinumu atzīts jau līdz astoņu gadu vecumam. Tiesa secināja, ka ar šo normu tiek atzīts, ka rūpēties par bērnu invalīdu ir daudz grūtāk nekā par bērnu, kurš nav invalīds. Līdz ar to normas mērķis ir paredzēt atvieglotus noteikumus personām, kuras faktiski aprūpējušas bērnu invalīdu. Par to liecina arī tas, ka likuma „Par valsts pensijām" 11.panta ceturtā daļa nedod tiesības uz pensiju ar atvieglotiem noteikumiem personai, kuras bērns bijis invalīds, bet kurai atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības, tātad personai, kas faktiski nav rūpējusies par bērnu invalīdu.

Ņemot vērā minēto, tiesa secināja, ka no likuma „Par valsts pensijām" 11.panta ceturtās daļas izriet, ka persona ir aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu arī tad, ja invaliditāte oficiāli noteikta vēlāk, taču ir iespējams konstatēt, ka jau līdz astoņu gadu vecumam bērnam ir bijis tāds fizisko vai psihisko spēju ierobežojums, kas varēja būt par pamatu invaliditātes noteikšanai.

[5.3] Ņemot vērā Administratīvā procesa likuma (turpmāk - APL) 184.panta 3.punktā noteikto un Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Augstākā tiesa) praksē atzīto un to, ka pensionēšanās tiesiskās attiecības ir publiski tiesiskas un personas tiesības uz valsts pensiju tieši izriet no likuma „Par valsts pensijām" un citām pensiju jautājumus regulējošām ārējām tiesību normām, tiesas ieskatā to var vērtēt kā konstatēšanas pieteikumu. Līdz ar to tiesa ir tiesīga ar spriedumu konstatēt, vai pieteicējas dēls jau līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai faktiski bija atzīstams par invalīdu.

[5.4] Tiesa, pamatojoties uz lietai pievienoto medicīnisko dokumentāciju, atzina, ka pieteicējas dēls jau līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bija atzīstams par invalīdu, ko apliecina komisijas 2012.gada 27.janvāra atzinumā konstatētais, ka /pers. B/ diagnosticētie veselības traucējumi – kurlmēms – nepārprotami norāda, ka tie ir no dzimšanas, tātad pastāvēja laikā līdz 8 gadu vecumam (*lietas 45.lapa*).

[5.5] Ievērojot iepriekš konstatēto – to, ka pieteicējas dēls līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bija atzīstams par invalīdu un to, ka lietā nav strīda par to, ka pieteicēja ir sasniegusi 57 gadu vecumu un ka viņas apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, tiesa secināja, ka pieteikums ir pamatots un apmierināms, un iestādei uzliekams pienākums izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru piešķirt pensiju pēc atvieglotiem noteikumiem no 2010.gada 19.novembra.

[6] Par Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 11.oktobra spriedumu atbildētāja iesniedza apelācijas sūdzību.

Apelācijas sūdzībā norādīts turpmāk minētais.

[6.1] Likuma „Par valsts pensijām" 11.panta ceturtajā daļā ir ietvertas divas personu kategorijas, kurām ir tiesības uz vecuma pensiju no agrāka vecuma, t.i., vai nu vecāki, kuriem ir daudz bērnu vai kuriem ir bērns invalīds. Uz abām personu kategorijām ir izvirzīti vienādi noteikumi: apdrošināšanas stāžam abām personu kategorijām jābūt vismaz 30 gadiem, un gan vairāki bērni, gan bērns invalīds ir jāaudzina līdz astoņu gadu vecumam.

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem persona (arī bērns) invalīda statusu un attiecīgi tiesības uz sociālajām garantijām, kas noteiktas personām ar invaliditāti (pabalsts, piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta, pensija u.c.), iegūst no dienas, kad tai noteikta invaliditāte, ko apliecina noteiktā kārtībā izsniegts dokuments.

[6.2] Laika posmā līdz pieteicējas dēla astoņu gadu vecumam, t.i., no 1977.gada 25.septembra līdz 1986.gada 25.septembrim bērna invalīda statusu apliecināja ārstējošā ārsta un galvenā ārsta parakstītais medicīniskais atzinums, kas izdots: 1) laika periodā no 1979.gada 14.decembra līdz 1980.gada 4.oktobrim saskaņā ar PSRS Veselības aizsardzības ministrijas 1979.gada 14.decembra pavēli Nr.1265 „Kārtība, kādā izsniegts medicīniskais slēdziens bērnam invalīdam līdz 16 gadu vecumam"; 2) laika periodā no 1980.gada 4.oktobra līdz 1990.gada 17.septembrim saskaņā ar PSRS Veselības aizsardzības ministrijas 1980.gada 4.oktobra pavēli Nr.1030 „Par formu sākotnējai medicīniskās dokumentācijas apstiprināšanai veselības aizsardzības iestādēs".

Saskaņā ar likuma „Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību" 10.panta otro daļu invaliditātes ekspertīzi veic vispārējā un speciāla profila veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu komisijas Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

Medicīniskā atzinuma formu noteica PSRS Veselības ministrijas 1979.gada 14.decembra pavēle Nr.1265 un PSRS Veselības aizsardzības ministra 1980.gada 4.oktobrī apstiprinātā forma Nr.080/u. Līdz ar to laika periodā no 1977.gada 25.septembra līdz 1986.gada 25.septembrim pastāvēja normatīvais regulējums bērnu atzīšanai par invalīdiem.

[6.3] Tiesa, konstatējot faktu, ka bērns par invalīdu atzīstams līdz astoņu gadu vecumam, nav vērtējusi, vai bērns bija atzīstams par invalīdu atbilstoši tām tiesību normām, kas bija spēkā līdz brīdim, kad viņš sasniedza astoņu gadu vecumu. Tiesa arī nav ņēmusi vērā, ka komisija 2012.gada 27.janvāra atzinumā noteica, ka PSRS Veselības ministrijas 1979.gada 14.decembra pavēles Nr.1265 kārtības „Kārtība, kādā izsniegts medicīniskais slēdziens bērnam invalīdam līdz 16 gadu vecumam" slimību un patoloģisko stāvokļu sarakstā un klīniskā un funkcionālā stāvokļa raksturojumā, saskaņā ar kuru var noteikt invaliditāti, veselības traucējums – kurlmēms – nav atrodams, līdz ar to noteikt /pers. B/ invaliditāti vecumā līdz astoņiem gadiem saskaņā ar atbilstošā laika normatīvajiem aktiem, nebija pamata. Tādējādi laika posmā no 1977.gada 25.septembra līdz 1986.gada 25.septembrim normatīvie akti neparedzēja piešķirt invaliditāti personai, kurai noteikti tādi veselības traucējumi kā kurlmēms.

[6.4] Tā kā pieteicējas dēls normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā nevarēja tikt atzīts par invalīdu līdz astoņu gadu vecumam un tiesiskais regulējums, kas bija spēkā līdz bērna astoņu gadu vecumam, neparedzēja ar diagnozi, kas bija noteikta /pers. B/, ko apliecina komisijas atzinums, tad nav tiesiska pamatojuma bērnu atzīt par invalīdu līdz astoņu gadu vecumam.

[7] Administratīvajā apgabaltiesā saņemts pieteicējas rakstveida paskaidrojums, ka atbildētājas apelācijas sūdzību neatzīst. Pieteicējas iesniegtie dokumenti argumentēti pierāda faktu, ka pieteicējas dēls faktiski bija invalīds no bērnības.

[8] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 22.aprīļa spriedumu noraidīts pieteicējas pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

[9] Ar Augstākās tiesas 2015.gada 27.jūlija spriedumu Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 22.aprīļa spriedums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedumā norādīts turpmāk minētais.

[9.1] Laikā, kad apgabaltiesa izskatīja konkrēto lietu, bija spēkā Ministru kabineta 2010.gada 28.decembra noteikumu Nr.1209 „Noteikumi par prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību" (turpmāk - noteikumi Nr.1209) 12.^{1}punkts, kas noteica kārtību, kādā izvērtējama bērna veselības stāvokļa atbilstība invaliditātes noteikšanas kritērijiem saistībā ar vecuma pensijas pieprasīšanu ar atvieglotiem noteikumiem gadījumā, ja līdz 2003.gada 31.decembrim bērnam līdz 16 gadu vecumam nav bijusi noteikta invaliditāte. Minētā tiesību norma ir procesuālo tiesību norma, jo noteic pierādījumu iegūšanas kārtību. Tādējādi apgabaltiesai bija pamats to piemērot. Taču, lai arī apgabaltiesas spriedumā ir norādīts, ka minētais punkts ir attiecināms uz iepriekš pieņemtiem lēmumiem, apgabaltiesa lietā to nav piemērojusi.

[9.2] Atbilstoši noteikumu Nr.1209 12.^{1}punkta 3.apakšpunktam komisija sniedz atzinumu par personas līdz 18 gadu vecumam veselības stāvokļa atbilstību invaliditātes noteikšanas kritērijiem, kādi normatīvajos aktos bija paredzēti invaliditātes noteikšanai personas aprūpes laikā, tostarp līdz 1979.gada 13.decembrim – atbilstoši PSRS Veselības aizsardzības ministrijas 1956.gada 1.augusta Invaliditātes grupu noteikšanas instrukcijai (turpmāk – 1956.gada instrukcija) (12.^{1}3.1.apakšpunkts), no 1979.gada 14.decembra līdz 1990.gada 17.septembrim – atbilstoši 1979.gada kārtībai (12.^{1} punkta 3.2.apakšpunkts).

Lietā ir komisijas atzinums par pieteicējas dēla veselības stāvokļa atbilstību invaliditātei līdz astoņu gadu vecumam (*sk. lietas 45.lapu*). Atzinumā ir vērtēta pieteicējas dēla veselības stāvokļa atbilstība tikai 1979.gada kārtībai, norādot, ka līdz 1979.gada 14.decembrim nav atrodami normatīvie akti, kuri reglamentētu invaliditātes noteikšanu bērniem līdz 16 gadu vecumam. Ņemot vērā, ka atzinums sniegts laikā, kad vēl noteikumi Nr.1209 nebija papildināti ar 12.^{1}punktu, saprotams, kāpēc komisija pieteicējas dēla veselības stāvokļa atbilstību invaliditātes kritērijiem laikā līdz 1979.gada 13.decembrim nebija vērtējusi, piemērojot 1956.gada instrukciju.

Ievērojot iepriekš minēto, apgabaltiesai bija tiesisks pamats lietas objektīvai un taisnīgai izskatīšanai pieprasīt, lai komisija papildus jau sniegtajam atzinumam izvērtētu pieteicējas dēla veselības stāvokļa atbilstību no dzimšanas līdz 1979.gada 13.decembrim atbilstoši 1956.gada instrukcijai.

[9.3] Nav apšaubāms, ka 1956.gada instrukcija tās spēkā esības laikā neattiecās uz bērniem līdz 16 gadu vecumam un ka pirmais tiesību akts, kas regulēja invaliditātes noteikšanu bērniem, tika izdots tikai 1979.gada 14.decembrī, proti, tā bija 1979.gada kārtība. Augstākā tiesa arī piekrīt, ka vispārīgi normatīvais akts, kas noteic pieaugušu personu invaliditātes kritērijus, nav attiecināms uz bērniem, jo invaliditātes noteikšanas kritēriji bērniem un pieaugušiem atšķirās. Proti, bērniem, nosakot invaliditāti, tika vērtēts tikai veselības stāvoklis, savukārt pieaugušajiem arī darba spējas. Tā 1956.gada instrukcijā norādīts, ka invaliditāte tiek piešķirta personām, kas slimo ar hroniskām slimībām vai kurām ir anatomiskie defekti, tajos gadījumos, kad izveidotie organisma funkciju traucējumi neļauj izpildīt profesionālo darbu un, neskatoties uz ārstniecību, ieguva stabilu raksturu. Par pamatu invaliditātes grupas noteikšanai tiek uzskatīts stabils darbspēju traucējums, kas noved slimnieku pie nepieciešamības pārtraukt profesionālo darbu uz ilgu laiku vai būtiski mainīt darba apstākļus.

Taču, kā jau norādīts iepriekš, Ministru kabinets noteikumu Nr.1209 12.[1]punktā noteica, ka attiecībā uz bērnu veselības stāvokļa izvērtēšanu, kad tas nepieciešams vecāku tiesību uz priekšlaicīgu pensionēšanos īstenošanai, laikā līdz 1979.gada 13.decembrim, kad vēl nebija tiesiskā regulējuma par invaliditātes kritērijiem bērniem, ir piemērojama 1956.gada instrukcija.

Augstākās tiesas ieskatā, nav pamata uzskatīt, ka, noteikumu Nr.1209 12.[1]3.1.apakšpunktā norādot uz 1956.gada instrukcijas piemērošanu, Ministru kabinets nav gribējis to attiecināt uz visiem bērniem līdz 16 gadu vecumam, bet gan tikai uz nepilngadīgajiem no 16 līdz 18 gadu vecumam, kurus jau sākotnēji aptvēra minētā instrukcija. Interpretējot 12.[1]punkta 3.1.apakšpunktu šādi, tam nebūtu jēgas, jo tā piemērošana faktiski nebūtu vajadzīga. Proti, ja līdz 1979.gada 14.decembrim bērns jau ir bijis vecumā no 16 līdz 18 gadiem, tad invaliditāti viņam būtu iespējams noteikt ne ilgāk par diviem gadiem. Līdz ar to attiecībā uz viņu vairs nevarētu izpildīties kritērijs par invaliditāti līdz astoņu gadu vecumam vai astoņu gadu periodu līdz 18 gadu vecumam. Tādējādi secināms, ka Ministru kabinets noteikumu Nr.1209 12.[1]3.1.apakšpunktā apzināti norādījis uz 1956.gada instrukcijas piemērošanu, vērtējot ikviena bērna iespējamo invaliditāti laikā līdz 1979.gada 13.decembrim.

[9.4] Pieteicējas dēls 1977.gadā piedzima kurlmēms un šāds anatomisks defekts kā invaliditātes noteikšanas kritērijs bija iekļauts 1956.gada instrukcijā. Tātad komisijai būtu jāatzīst, ka pieteicējas dēls no dzimšanas līdz 1979.gada 13.decembrim atbilda invaliditātes noteikšanas kritērijam. Turklāt, kā Augstākā tiesa jau atzinusi iepriekš, tā kā likuma „Par valsts pensijām" 11.panta ceturtā daļa nenoteica, cik ilgu laika periodu līdz astoņu gadu vecumam bērnam bija jāatbilst invaliditātes kritērijiem, nav nozīmes tam, ka 1979.gada kārtība neparedzēja invaliditātes noteikšanu bērnam ar tādu anatomisku defektu, kāds ir pieteicējas dēlam (*sk. Augstākās tiesas 2015.gada 14.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-68/2015 un 2015.gada 24.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-196/2015 7.punktu*).

Tādējādi, ja apgabaltiesa būtu piemērojusi noteikumu Nr.1209 12.[1]3.1.apakšpunktu, tai būtu bijis pamats pieteikumu apmierināt (*sal. Augstākās tiesas 2015.gada 24.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-196/2015 un 2015.gada 14.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-68/2015*).

[9.5] Izskatot lietu no jauna, tiesai ir jāņem vērā, ka no 2015.gada 1.janvāra noteikumi Nr.1209 vairs nav spēkā. Šobrīd spēkā esošie Ministru kabineta 2014.gada 23.decembra noteikumi Nr.805 „Noteikumi par prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību" (turpmāk – noteikumi Nr.805), lai arī 24.punktā paredz identisku kārtību, kādā izvērtējama personas līdz 18 gadu vecumam veselības stāvokļa atbilstība invaliditātes noteikšanas kritērijiem (veic invaliditātes ekspertīzi) gadījumā, ja bērna vecāks pieprasa vecuma pensiju atbilstoši likuma „Par valsts pensijām" 11.panta ceturtajai daļai, tomēr neietver norādi uz 1956.gada instrukcijas piemērošanu laikā līdz 1979.gada 13.decembrim.

Taču noteikumu Nr.805 26.punkts noteic, ka personām, kuras iesniegumu prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju ekspertīzes veikšanai iesniegušas līdz 2014.gada 31.decembrim, minētā ekspertīze tiek veikta atbilstoši noteikumiem par prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību, kāda bija spēkā līdz 2014.gada 31.decembrim. Proti, šādos gadījumos ir piemērojami noteikumi Nr.1209 un arī to 12.[1]punkts.

Lietā nav konstatēts, ka pieteicēja vai viņas dēls, kā to paredzēja noteikumi Nr.1209, būtu vērsušies komisijā ar iesniegumu par attiecīga atzinuma sniegšanu. Taču konkrētajā lietā līdz 2014.gada 31.decembrim komisijā bija vērsusies tiesa, atsaucoties uz minēto normu, bija tiesīga pieprasīt komisijai sniegt šādu atzinumu, ja tas bija nepieciešams jau ierosinātas lietas izskatīšanai. Līdz ar to, Augstākās tiesas ieskatā, atbilstoši noteikumu Nr.805 26.punktam konkrētajā lietā, izvērtējot pieteicējas dēla veselības stāvokļa atbilstību invaliditātes kritērijiem, arī pēc 2015.gada 1.janvāra ir piemērojams noteikumu Nr.1209 12.[1]3.1.apakšpunkts un tajā norādītā 1956.gada instrukcija.

[10] Apgabaltiesa atbilstoši APL 304.panta pirmajai daļai administratīvo lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[11] Rakstveida procesā pārbaudījusi lietas materiālus un novērtējusi lietā esošos pierādījumus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka apelācijas sūdzība nav pamatota, bet pieteikums ir apmierināms.

[12] Izskatot pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai ir jāpārbauda, vai pastāv visi labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi.

Pieteicēja vēlas, lai viņai tiktu piešķirta vecuma pensija, pamatojoties uz likuma „Par valsts vecuma pensijām" 11.panta ceturto daļu, kura pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas laikā paredzēja, ka personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem un kuras aprūpējušas līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai piecus vai vairāk bērnus vai bērnu invalīdu, ir tiesības pieprasīt vecuma pensiju piecus gadus pirms šā panta pirmajā daļā noteiktā vecuma [62 gadi] sasniegšanas. Šādu tiesību nav personām, kurām atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības.

Konkrētajā gadījumā pastāv strīds par to, vai pieteicēja ir aprūpējusi bērnu invalīdu līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai, ņemot vērā, ka pieteicējas dēlam invaliditāte tika noteikta tikai 13 gadu vecumā.

[13] Pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas laikā prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijus, termiņus un kārtību regulēja noteikumi Nr.1209. Šo noteikumu 12.[1]punkta 3.apakšpunkts paredzēja – ja ārstu konsultatīvā komisija vai ārstējošais ārsts līdz 2003.gada 31.decembrim bērnam līdz 16 gadu vecumam nebija noteicis invaliditāti un invaliditātes ekspertīze nepieciešama, lai noteiktu bērna veselības stāvokļa atbilstību invaliditātes noteikšanas kritērijiem saistībā ar valsts vecuma pensijas pieprasīšanu ar atvieglotiem noteikumiem par personas līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti aprūpi ne mazāk kā astoņus gadus, komisija sniedz atzinumu par personas līdz 18 gadu vecumam veselības stāvokļa atbilstību invaliditātes noteikšanas kritērijiem, kādi normatīvajos aktos bija paredzēti invaliditātes noteikšanai personas aprūpes laikā, tostarp – līdz 1979.gada 13.decembrim – atbilstoši 1956.gada instrukcijai, no 1979.gada 14.decembra līdz 1990.gada 16.septembrim – atbilstoši pavēlei Nr.1265.

Noteikumu Nr.1209 12.[1]punkta 3.apakšpunkts ir procesuālo tiesību norma, kura bija piemērojama laikā, kad iestādē un tiesā tika izskatīts jautājums par pieteicējas tiesībām saņemt pensiju ar atvieglotiem noteikumiem. Tā kā noteikumi Nr.1209 2014.gada 31.decembrī zaudēja spēku, izskatot lietu atkārtoti, ir jāpiemēro šobrīd spēkā esošais regulējums, tas ir, noteikumi Nr.805.

Noteikumu Nr.805 24.3.apakšpunkts paredz – ja tas nepieciešams bērna vecākam vai aizbildnim, pieprasot vecuma pensiju uz atvieglotiem noteikumiem sakarā ar bērna invalīda aprūpi, un ārstu konsultatīvā komisija vai ārstējošais ārsts līdz 2003.gada 31.decembrim bērnam līdz 16 gadu vecumam vai komisija bērnam no 16 gadu vecuma līdz 18 gadu vecumam nebija noteikusi invaliditāti, komisija sniedz atzinumu par personas līdz 18 gadu vecumam veselības stāvokļa atbilstību invaliditātes noteikšanas kritērijiem, kādi normatīvajos aktos bija paredzēti invaliditātes noteikšanai personas aprūpes laikā, tostarp, no 1979.gada 14.decembra līdz 1990.gada 16.septembrim – atbilstoši pavēlei Nr.1265. Šī norma, salīdzinot ar noteikumu Nr.1209 12.[1]punkta 3.apakšpunktu, vairs neparedz to, ka komisija sniedz atzinumu par personas līdz 18 gadu vecumam veselības stāvokļa atbilstību invaliditātes noteikšanas kritērijiem, kādi līdz 1979.gada 13.decembrim bija paredzēti instrukcijā.

Vienlaikus noteikumu Nr.805 26.punkts noteic, ka personām, kuras iesniegumu prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju ekspertīzes veikšanai iesniegušas līdz 2014.gada 31.decembrim, invaliditātes un darbspēju ekspertīze tiek veikta atbilstoši noteikumiem par prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību, kas bija spēkā līdz 2014.gada 31.decembrim.

Ne pieteicēja, ne viņas dēls līdz 2014.gada 31.decembrim nebija vērsušies komisijā ar iesniegumu par atzinuma par pieteicējas dēla veselības stāvokli sniegšanu. Taču Augstākā tiesa atzina, ka, tā kā līdz 2014.gada 31.decembrim komisijā bija vērsusies tiesa, tad arī šobrīd, izvērtējot pieteicējas dēla veselības stāvokļa atbilstību invaliditātes noteikšanas kritērijiem, ir piemērojami noteikumi Nr.1209.

[14] Kā jau norādīts iepriekš, noteikumu Nr.1209 12.[1]punkta 3.apakšpunkts paredzēja, ka līdz 1979.gada 13.decembrim bērna veselības stāvokļa atbilstība invaliditātes noteikšanas kritērijiem vērtējama saskaņā ar 1956.gada instrukciju, savukārt no 1979.gada 14.decembra līdz 1990.gada 16.septembrim – saskaņā ar pavēli Nr.1265.

[14.1] Pieteicējas dēls ir dzimis 1977.gada 25.septembrī. 1990.gada 27.decembrī viņš tika atzīts par invalīdu no bērnības sakarā ar vājdzirdīgumu (*lietas 23.lapa*) . 1993.gada 3.septembrī Jelgavas darba ekspertīzes ārstu komisija pieteicējas dēlam noteica 3.invaliditātes grupu ar cēloni „invaliditāte no bērnības" bez atkārtotas pārbaudes sakarā ar kurlmēmumu (*lietas 21.lapa*). Arī komisija 2012.gada 27.janvāra atzinumā, izvērtējot Jelgavas Darba ekspertīzes ārstu komisijas 1993.gada 3.septembra ekspertīzes aktu Nr.2135, norādīja, ka pieteicējas dēlam diagnosticētie veselības traucējumi - kurlmēmums - nepārprotami liecina, ka tie ir no dzimšanas, tātad pastāvēja laikā līdz 8 gadu vecumam (*lietas 45.lapa*).

[14.2] Laikā līdz 1979.gada 14.decembrim spēkā bija 1956.gada instrukcija. Instrukcijas IV nodaļas „Trešās invaliditātes grupas noteikšana" „d" punkta 5.apakšpunkts paredzēja, ka abpusējs kurlums no bērnības varēja būt pamats trešās invaliditātes grupas noteikšanai.

No 1979.gada 14.decembra līdz 1990.gada 16.septembrim spēkā bija pavēle Nr.1265. Šajā pavēlē ne kurlums, ne kurlmēmums nebija minēts kā pamats invaliditātes noteikšanai.

[14.3] Komisija 2012.gada 27.janvāra atzinumā secināja, ka nebija juridiska pamata pieteicējas dēlam noteikt invaliditāti laika posmā līdz astoņu gadu vecumam. Komisija šādu secinājumu izdarīja, vērtējot pieteicējas dēla veselības stāvokļa atbilstību pavēlē Nr.1265 norādītajiem invaliditātes noteikšanas kritērijiem, kuri neparedzēja invaliditātes noteikšanu bērniem ar tādiem veselības traucējumiem kā pieteicējas dēlam.

Tomēr komisija nebija vērtējusi pieteicējas dēla veselības stāvokļa atbilstību 1956.gada instrukcijā norādītajiem invaliditātes noteikšanas kritērijiem. Ievērojot to un ņemot vērā Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta

2015.gada 27.jūlija spriedumā paustās atziņas (*sk. šī sprieduma 9.punktu*), Administratīvā apgabaltiesa uzlika par pienākumu komisijai sniegt atzinumu, kurā tiktu izvērtēts, vai pieteicējas dēla veselības stāvoklis no dzimšanas līdz 1979.gada 13.decembrim atbilda nosacījumiem invalīda statusa noteikšanai atbilstoši 1956.gada instrukcijai.

Izpildot Administratīvās apgabaltiesas uzlikto pienākumu, komisija 2015.gada 19.novembra atzinumā secināja, ka kurlmēmuma gadījumā varēja noteikt 3.invaliditātes grupu atbilstoši 1956.gada instrukcijas IV nodaļas ,,d" punkta 5.apakšpunktam, un atbilstoši Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sniegtajam skaidrojumam pieteicējas dēla veselības stāvoklis atbilda instrukcijā ietvertajiem invaliditātes noteikšanas kritērijiem no dzimšanas līdz 1979.gada 13.decembrim, tas ir, divus gadus un aptuveni 2,5 mēnešus (*lietas 130.lapa*).

[14.4] Augstākā tiesa ir skaidrojusi, ka likuma „Par valsts pensijām" 11.panta ceturtajā daļā (*redakcijā, kas bija spēkā pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas laikā*) ar astoņu gadu termiņu domāts bērna invalīda vecums. Respektīvi – bērnam jau līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā bija jābūt noteiktai invaliditātei (vai tā varēja tikt noteikta), lai atzītu, ka persona līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai ir aprūpējusi bērnu invalīdu (*sk. Augstākās tiesas 2013.gada 7.maija sprieduma lietā Nr.SKA-307/2013 11.punktu*).

Tā kā likuma „Par valsts pensijām" 11.panta ceturtā daļa nenoteica, cik ilgu laika periodu līdz astoņu gadu vecumam bērnam bija jāatbilst invaliditātes noteikšanas kritērijiem un pieteicējas dēla veselības stāvoklis atbilda 1956.gada instrukcijā ietvertajiem invaliditātes noteikšanas kritērijiem, nav nozīmes tam, ka no 1979.gada 14.decembra pavēle Nr.1265 neparedzēja invaliditātes noteikšanu bērnam ar tādu anatomisku defektu, kāds ir pieteicējas dēlam.

[15] Ievērojot minēto, Administratīvā apgabaltiesa secina, ka pieteicējas gadījumā ir izpildījies arī likuma „Par valsts vecuma pensijām" 11.panta ceturtajā daļā ietvertais kritērijs, ka viņa ir aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu. Tas nozīmē, ka pieteicējai ir tiesības uz vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem saskaņā ar likuma „Par valsts vecuma pensijām" 11.panta ceturto daļu.

Pieteicēja vecuma pensiju pieprasīja no 2010.gada 19.novembra – dienas, kad pieteicēja sasniedza 57 gadu vecumu. Līdz ar to pieteicējai pensija piešķirama no 2010.gada 19.novembra.

[16] Attiecībā uz pieteikumā izteikto lūgumu tiesai konstatēt faktu, ka pieteicējas dēla invaliditāte no bērnības iestājusies līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai Administratīvā apgabaltiesa norāda turpmāk minēto.

Administratīvā procesa likuma 184.panta pirmās daļas 1.punkts paredz, ka pieteikumu tiesā var iesniegt par administratīvā akta izdošanu, atcelšanu, spēkā esamību vai atzīšanu par prettiesisku, savukārt 3.punkts paredz, ka privātpersona var iesniegt administratīvajā tiesā pieteikumu par no ārējā normatīvā akta tieši izrietošu konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu, ja attiecīgās tiesiskās intereses nav iespējams realizēt ar šā panta 1. un 2.punktā minēto pieteikumu.

Pieteicēja pieteikumā lūdz uzlikt par pienākumu aģentūrai pieņemt lēmumu par vecuma pensijas piešķiršanu pieteicējai ar atvieglotiem noteikumiem. Tiesa, lemjot par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, vērtē, vai pastāv priekšnoteikumi vecuma pensijas piešķiršanai ar atvieglotiem noteikumiem, tajā skaitā, vai pieteicēja aprūpējusi bērnu invalīdu līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai. Līdz ar to konkrētais fakts ir konstatējams, izskatot pieteicējas pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu un nav uzskatāms par patstāvīgu (atsevišķu) prasījumu.

Tā kā Administratīvā apgabaltiesa ir konstatējusi, ka pieteicējai ir tiesības uz vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem saskaņā ar likuma „Par valsts vecuma pensijām" 11.panta ceturto daļu, nav nepieciešams atsevišķi konstatēt arī faktu, ka pieteicējas dēla invaliditāte no bērnības iestājusies līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai, jo tas ir viens no priekšnoteikumiem attiecīgā labvēlīgā administratīvā akta izdošanai.

[17] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu apgabaltiesa atzīst, ka atbildētājai – Latvijas Republikai – uzliekams pienākums

atlīdzināt pieteicējai samaksāto valsts nodevu 28,46 *euro*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 307. un 309.pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

apmierināt /pers. A/ pieteikumu.

Uzdot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai viena mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas izdot labvēlīgu administratīvo aktu par vecuma pensijas ar atvieglotiem noteikumiem piešķiršanu /pers. A/ no 2010.gada 19.novembra.

Piespriest no Latvijas Republikas par labu /pers. A/ (personas kods /personas kods/, dzīvojoša /adrese A/) valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente S.Kanenberga

Tiesneses D.Makarova

I.Višķere